

Presa publică din România a fost sub presiunea constantă a politicianilor și în ultimii doi ani a devenit tot mai dependentă de bugetul național. Nici în redacțiile din privat situația nu este mai bună. Analizăm cele mai importante evoluții ale implicării politicianului în presa românească și efectele lor.

Clientelismul în mass media din România

Eliminarea taxei de radio-TV de către Partidul Social Democrat a fost probabil cea mai importantă inițiativă politică cu potențial de a transforma mass-media publice într-un actor mai dependent de practicile clienteliste; atât companiile naționale de radio, cât și televiziunea devin dependente de voința politicianilor, fiind finanțate de la bugetul de stat. În ultimele luni, o serie de deraieri sunt deja vizibile în ceea ce privește independența și orientarea spre interesul public a TVR, întrucât unele emisiuni au fost fie reduse, fie eliminate total din program.

Pe de altă parte, criteriile de performanță pentru conducerea instituțiilor sunt destul de neclare, iar discuțiile pe termen lung nu duc la rezultate.

Poate că unele dintre cele mai evidente poziții privind politizarea rolului mass-media publice au fost exprimate de Lucian Romașcanu, fost membru al Parlamentului și ministru al Culturii, care a declarat că modernizarea mijloacelor de informare în masă publică ar trebui să le

transforme în *organisme profesionale de comunicare ale statului român*¹.

Misiunea media publice rămâne o întrebare spinoasă, având în vedere lipsa de indicatori specifici și de produse premium care să atragă audiența. Finanțarea acestora nu pare a se lega direct de produse și de misiunea publică.

Cristina Lupu, expert media la Centrul pentru Jurnalism Independent din București, a declarat într-o intervenție în cadrul unei dezbateri publice organizate de EFOR în decembrie că lucrurile merg înapoi și situația mass-media se înrăutățește din cauza presiunilor politice². Presiunile provin și de la alte instituții care sunt folosite ca instrument de reducere la tăcere a jurnaliștilor, cum ar fi ANAF. Dacă se publică articole negative despre unele dintre ele, este iminent riscul unui control fiscal sau de muncă.

Pe de altă parte, Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) continuă să fie o instituție slabă și politizată, cu reacții destul de lente și slabe la deraierile de la normele de profesionalism jurnalistic. Funcționarea defectuoasă a instituției a fost criticată de societatea civilă, dar și de publicul larg, iar CNA a fost ținta protestelor în 2017³. Acesta a fost unul dintre puținele momente în care instituția a devenit ținta direct a criticilor pentru activitatea defectuoasă.

Clientelismul s-a manifestat prin mijloace relativ comune companiilor de stat:

http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-22057593-alexandru-giboi-acuza-intr-scrisoare-deschisa-adresata-ambasadelor-doreste-transformarea-agerpres-radioului-televiziunii-publice-din-organizatii-media-scopul-informare-profesionista-birouri-presa-fact.htm

¹ http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-22057593-alexandru-giboi-acuza-intr-scrisoare-deschisa-adresata-ambasadelor-doreste-transformarea-agerpres-

angajări excesive, nepotism, achiziții „aranjate” și supraevaluate sau vânzări subestimate. Dar au existat și forme specifice, aversiunea față de risc fiind una dintre ele. Segmentul de investigație din posturile naționale de televiziune și de radio este redus sau inexistent, datorită politicii oficiale a conducerii; absența unei astfel de producții este o dovadă a unui comportament submisiv și nu afectează factorii politici de decizie.

Managementul presei publice și al CNA au avut probleme de integritate și mai multe persoane din conducerea acestor instituții au fost investigate penal sau pentru incompatibilități. Procedura de numire și de demitere pentru președinții instituțiilor mass-media publice rămâne o vulnerabilitate, deoarece Parlamentul poate schimba conducerea companiilor înainte de finalizarea mandatului; această procedură ar putea fi extinsă și la Agenția Națională de Presă AGERPRES.

Deraierile semnificative de la standardele profesionale au fost vizibile în timpul alegerilor din 2016 și pe durata protestelor din 2017. Reforma justiției a fost un teren fertil pentru dezinformare, propagandă, teorii conspiraționiste sau știri false, distribuite pe scară largă de posturile de televiziune precum Antena 3, B1 TV sau România TV, dar și prin ziare precum Evenimentul Zilei. Unele dintre ele au fost ținta unei campanii publice de boicotare a contractelor de publicitate. O parte din clienții fideli și-au retras reclama de la Antena 3 sau România TV pentru o perioadă de timp⁴.

[radioului-televiziunii-publice-din-organizatii-media-scopul-informare-profesionista-birouri-presa-fact.htm](http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-21605668-analiza-cum-resimt-antena-3-romania-)

² Cristina Lupu (CJI) despre presa în 2017, resurse publice și clientelism în mass media locală,

<https://www.youtube.com/watch?v=WrUbbVZhkII>

³ <http://www.cna.ro/Comunicat-de-pres,8186.html>

⁴ https://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-21605668-analiza-cum-resimt-antena-3-romania-

Unele dintre cele mai mari companii media sunt încă marcate de probleme legale, deoarece proprietarii fie au fost arestați, condamnați sau sunt cercetați penal pentru infracțiuni de corupție, dar și pentru șantaj sau evaziune fiscală. Acești proprietari - cum ar fi Dan Voiculescu sau Sebastian Ghiță - și-au folosit propriile mijloace de comunicare pentru a-și susține cauza și pentru a lupta împotriva stabilității și independenței justiției.

S-a remarcat un număr semnificativ de presiuni asupra jurnaliștilor. În unele situații, proprietarii conectați politic își impun viziunea asupra știrilor; jurnaliștii sunt concediați pentru comentarii publice; avertizorii de avertizare sunt trecuți prin comisii pentru a fi cercetați când vorbesc public despre abuzurile din instituțiile lor. Unii dintre jurnaliștii cunoscuți au candidat la funcții politice în 2016; spre exemplu, Robert Turcescu devenit parlamentar. Doi membri ai CNA și-au arătat intenția de a candida la alegeri.

Politicile publice privind mass media sunt destul de imprevizibile și se bazează pe priorități politice în loc de argumente și date; există o voință politică scăzută de combatere a clientelismului în procesul de elaborare a politicilor. Pe scurt, politica publică din sectorul mass-media este elaborată fie aleator sau se bazează pe interese politice.

Deși există unele modificări pozitive ale legislației privind mass-media sau transparența, ultimii doi ani au adus o serie de inițiative menite să erodeze mecanismele democratice și libertatea de

exprimare. Aici menționăm încercările de a incrimina insulta sau calomnia, de a impune sancțiuni foarte dure pentru *defăimarea socială* sau de a introduce reguli mai severe pentru monitorizarea datelor.

Ultimii 2 ani au reprezentat o tendință relativă pozitivă din perspectiva financiară, câteva dintre companiile media mari au avut profit; există încă instituții media care înregistrează mai degrabă pierderi, cum ar fi Realitatea TV. În ansamblu, lipsa de bani rămâne o problemă majoră pe piața media, în special în mass-media locale.

Piața de publicitate pare să urmeze tendințe ascendente, ajungând spre cifrele de profit din 2008, înainte de criză. Mediile on-line și TV rămân cele mai utilizate canale, în timp ce presa tipărită este în continuă scădere.

Presa locală rămâne captivă, cu resurse scăzute și dependente de bunăvoința proprietarilor, inclusiv politicieni sau lideri din comunitate.

Jurnalismul de investigație a înregistrat unele succese, deoarece platformele on-line sau proiectele independente, cum ar fi Rise Project, au publicat articole despre politicieni importanți sau cazuri de corupție. Platformele independente au înregistrat o ușoară creștere în ultimii doi ani, iar unele dintre ele sunt susținute de contribuții publice. Rămâne totuși întrebarea privind sustenabilitatea acestora pe termen lung și dacă pot deveni funcționale bazându-se pe un model comercial.

Presa fără clientelism rămâne un ideal

Unul dintre experții media pe care i-am consultat consideră că nu există bariere eficiente în calea clientelismului.

Singurele bariere care pot aduce un anumit sprijin sunt oferite de legislația audiovizuală care limitează dreptul de proprietate asupra media AV pe baza unui algoritm complicat pentru a măsura "influența editorială" (implică acțiuni și rate de audiență). În plus, în pofida unor mecanisme existente, țara nu este capabilă - sau interesată - să se ocupe sistematic de clientelism în procesul legislativ.

În general, se pare că statul român are o lipsă cronică de viziune și argumente atunci când este vorba de legiferare. Unul dintre experți afirmă că *în afară de datele de proprietate ale mass-media AV, colectate de CNA, nu sunt strânse și publicate de către stat alte date referitoare la sectorul media. Politica media nu se bazează pe date, sectorul mass-media este unul dintre cele mai puțin cercetate din România. Mai mult decât atât, politicile media sunt ele însele clientelare și adoptate pentru a servi interesele partidului.*

Una dintre cele mai importante modificări ale cadrului legislativ este eliminarea taxei TV și radio, una dintre temele recurente din timpul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 2016. Prin inițiativa populistă, în an electoral, Partidul Social Democrat (PSD) a eliminat 102 taxe⁵, inclusiv cea radio-TV.

Deși era una dintre cele mai scăzute taxe din Europa (1,5 EUR), aceasta a acoperit o parte din cheltuielile pentru media publice deja îndatorate. Conform amendamentelor, prin legea bugetului anual, Societatea Română de Radiodifuziune (SRR) și Societatea Română de Televiziune (SRT) primesc fonduri pentru funcționare și dezvoltare. Către TVR au fost alocate 211 de milioane de euro, în timp ce radioul public a primit 85 de milioane de euro; în comparație, toată publicitatea în mass-media privată culege 350 de milioane de euro pe an⁶. SRT a primit, în 2017, de la guvern o creștere de 662% față de 2016; sumele acoperă și o datorie istorică de peste 150 de milioane de euro⁷.

Situația financiară dificilă a dus la suspendarea din Uniunea Europeană de Radio și Televiziune; în acest context, TVR nu a mai putut să retransmită Eurovision. Decizia populistă poate avea un impact semnificativ asupra independenței mass-mediei publice și ar fi putut deschide o oportunitate largă pentru consolidarea clientelismului politic; decizia a fost extrem de criticată de societatea civilă și de opinia publică⁸.

O altă inițiativă cu potențial clientelar a fost o modificare la Legea 8/2006⁹. Membrii asociațiilor jurnalistice - printre altele - au fost incluși pe o listă de creatori care s-au retras din activitate și care pot primi o compensație care reprezintă 50% din pensie, dar nu mai mult de 2 salarii brute; ei trebuie să fie membri într-o uniune de creatori cu statut de utilitate

⁵ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?idp=15991

⁶ <http://www.tolo.ro/2017/01/23/guvernul-da-televiziunii-si-radioului-public-300-de-milioane-de-euro-aproape-atit-cit-iau-din-economia-privata-impreuna-toate-sutele-de->

⁴ [siteuri-radiouri-ziare-si-televiziuni-private-la-un-loc/comment-page-1/](http://www.expertforum.ro/siteuri-radiouri-ziare-si-televiziuni-private-la-un-loc/comment-page-1/),

<https://www.paginademedi.ro/2016/05/media-fact-book-piata-de-media-in-2016-estimata-la-351-de-milioane-de-euro>

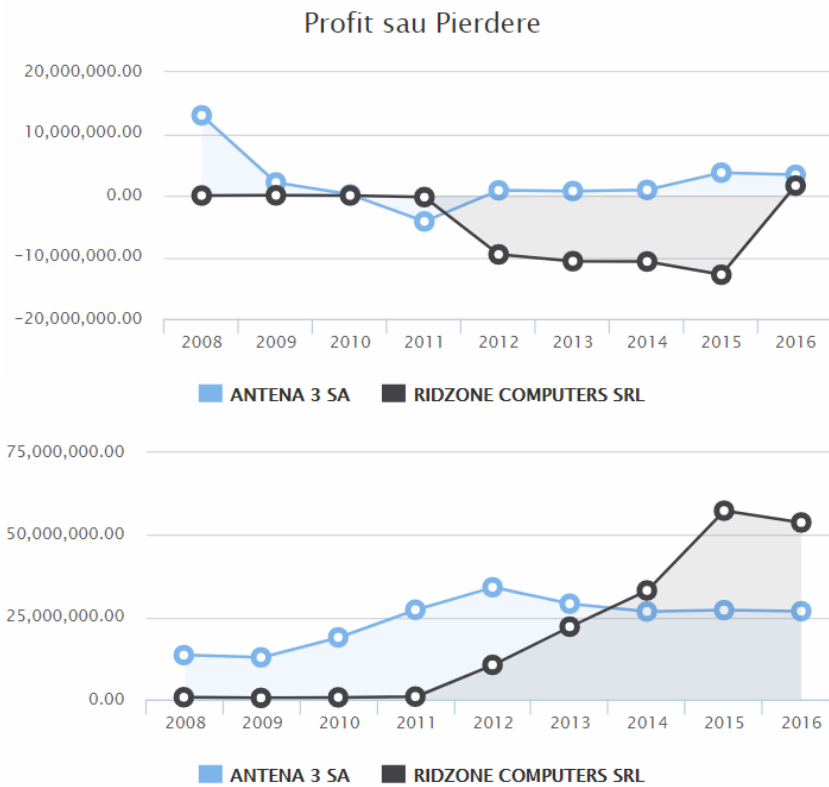
⁷ <https://www.paginademedi.ro/2017/01/buget-tvr-2017>

⁸ <http://bucurestifm.ro/2016/10/19/ong-urile-critica-propunerea-de-eliminarea-a-taxelor-radio-tv/>

⁹ <http://www.legex.ro/Legea-83-2016-146627.aspx>

publică. Cu toate acestea, numai Uniunea

Legea 504/2002 a audiovizualului a fost

Sursa: termene.ro

Ziaristilor Profesioniști din România pare a fi eligibilă; prin urmare, legea poate fi considerată a avea un potențial clientelistic. Jurnaliștii au scris că trei membri ai consiliului au gradul de colonel în armată, iar *senatorul Vochițoiu recunoaște încă din expunerea de motive atașată proiectului de lege că ideea a venit din partea UZPR*¹⁰.

O altă inițiativă controversată a aceluiași senator UNPR, Haralambie Voichițoiu, este introducerea Zilei Jurnalistului pe data de 28 iunie. Proiectul a fost criticat de organizațiile societății civile și considerat retrograd și restrictiv; propunerea a fost respinsă de Senat¹¹.

¹⁰ <https://pressone.ro/uniunea-ziaristilor-cu-epoleti/>

¹¹ <https://www.senat.ro/FisaSenator.aspx?ParlamentarID=98cdaee8-e66d-4ac5-9300-82523e199335>

¹² http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?dp=15322

modificată în 2016. Conform amendamentelor, mass-media reglementate de lege trebuie să asigure pluralismul politic și social, diversitatea și educația cetățenilor, cu respectarea drepturilor și libertăților omului. De asemenea, furnizorii media trebuie să-și asume responsabilități culturale și științifice; inițial, posturile de televiziune erau obligate să includă în programele lor cel puțin un minut de informații științifice și tehnologice, însă legea a fost schimbată în Senat¹². În 2016 și 2017, Codul Audiovizualului a fost modificat și au fost incluse modificări referitoare la protecția minorilor, discriminare (făcând dispozițiile mai incluzive) și câteva reguli noi pentru publicitate.

Legea 144/2016¹³ a modificat legislația privind accesul la informații de interes public prin extinderea categoriilor de entități care trebuie să furnizeze informații. Printre altele, modificările au inclus categorii precum partidele politice, federațiile sportive și organizațiile neguvernamentale de utilitate publică, care beneficiază de finanțare din bani publici¹⁴. În plus, în 2016, guvernul a modificat normele de aplicare pentru Legea 544/2001 și a introdus unele

¹³

<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/180069>

¹⁴

<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/180069>

prevederi care sporesc transparența¹⁵. Dintre cele mai importante se numără furnizarea de informații în anumite formate, inclusiv cele deschise; clarificări privind costurile operațiunilor instituțiilor publice și perioadele de răspuns; accesibilizarea pentru persoanele cu dizabilități; furnizarea de formate predefinite; procedurile privind reclamațiile.

Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic și Expert Forum au publicat un manual care cuprinde decizii judecătorești legate de Legea nr. 544/2001 privind accesul liber la informațiile de interes public, în special excepțiile de la informațiile care trebuie publicate. Una dintre observațiile pertinente este că cele mai multe dificultăți sunt întâlnite în furnizarea de informații cu privire la modul de utilizare a banilor publici și a achizițiilor publice¹⁶.

Dar acestea nu sunt singurele inițiative care au avut un potențial de a servi intereselor de partid. Altele câteva care merită menționate sunt:

- Inițiativa lui Liviu Dragnea, președinte al Partidului Social Democrat, referitoare la defăimarea socială, a atras critici din partea opiniei publice datorită faptului că impunea sancțiuni înalte pentru prevederi neclare și discriminatorii. De exemplu, defăimarea poate fi considerată o declarație simplă prin care o persoană este pusă într-o poziție inferioară pe baza apartenenței sale la un anumit grup

social - care este o dispoziție destul de vagă și potențial abuzivă. Proiectul a primit un vot negativ și mai mult de un an este inactiv în Parlament¹⁷. Cu toate acestea, în timpul congresului extraordinar al PSD din martie 2018, Liviu Dragnea a susținut discursul naționalist, spunând: *Hai deți să începem să spunem niște adevăruri. România este un stat suveran, în schimb atunci când oameni politici, șefi de instituții, voci cunoscute ale societății își sabotează cu bună știință țara, cu declarații antiromânești, pierdem independență, demnitate, respect și nu câștigăm nimic în schimb. Deșimarea propriei țări prin minciună este o faptă foarte gravă*¹⁸.

- La sfârșitul anului 2015, fostul senator ALDE, Cristiana Anghel, a propus o serie de amendamente la Codul Penal pentru a reintroduce calomnia și insulta; acestea se pot dovedi a fi o amenințare gravă pentru jurnaliști¹⁹, iar această tentativă face parte dintr-o serie mai lungă de propuneri similare. În 2016 a fost respinsă de Senat²⁰. În 2017, guvernul a avertizat negativ actul și propunerea stagnează.

- Odiseea "Big Brother" a continuat, deși inițiativa a fost frecvent criticată de societatea civilă și de jurnaliști²¹. Legea se referă la obligația operatorilor de telecomunicații de a păstra datele și de a le pune la dispoziția unor instituții publice, cu acordul unui judecător. În 2014, Curtea Constituțională (CCR) a considerat unele prevederi ale legii neconstituționale. George Maior, directorul Serviciului

¹⁵ <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/179920>

¹⁶ <http://expertforum.ro/jurisprudenta-acces-informatii/>

¹⁷ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=15191

¹⁸ <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-22333537-live-text-congres-psd-alegeri-pentru-noua-conducere-nationala-presedinte-executiv-secretar-general-16-vicepresedinti.htm>

⁶ www.expertforum.ro

¹⁹

<https://www.senat.ro/FisaSenator.aspx?ParlamentarID=0e8578f8-3b96-49d2-9391-636ff922b861>

²⁰

http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?ca m=2&idp=15557

²¹ <http://expertforum.ro/legea-securitatii-cibernetice-inca-o-tentativa-a-serviciilor-de-intra-in-viata-privata-a-cetatenilor-e-neconstitucionala/>

Român de Informații (SRI) a demisionat din cauza acestui fapt. În 2016, CCR a decis - prin Decizia 621/2016 - că noua lege este constituțională. Legea 235/2015 permite SRI să acceseze date de la furnizorii de internet, dar numai cu aprobarea unui judecător. Utilizatorii sunt monitorizați când accesează internetul, echipamentele utilizate și istoricul navigării. Informațiile sunt păstrate timp de cel puțin trei ani²². Dispoziția cea mai importantă și contestată prevede că, la cererea instanțelor judecătorești, a procurorilor sau a organismelor cu atribuții în domeniul apărării și securității naționale, cu acordul prealabil al judecătorului, furnizorii de rețele publice pun la dispoziție informațiile în cel mult 48 de ore.

O inițiativă care nu a fost adoptată de Parlament stabilea că toți difuzorii de televiziune și de radio trebuie să ruleze imnul național²³. CNA s-a exprimat împotriva.

Legea 66/2017²⁴ modifică OUG 25/2013 (*ordonanța anti-rebade*) care a eliminat practic agențiile de publicitate din relația dintre beneficiari și entități audiovizuale. Legea actuală elimină articolul care precizează printre altele că *orice achiziționare de spațiu publicitar televizat nu poate fi făcută de un intermediar decât în numele și pe seama beneficiarului final al publicității televizate*. OUG 25 a fost primită cu critici

de agențiile de publicitate, veniturile lor scăzând semnificativ datorită acestei prevederi²⁵.

Concluzia legată de cadrul legislativ este trasă de unul dintre experții pe care i-am consultat: *există un cadru legal, dar nu se aplică în mod real*.

Păzitorii incapabili

Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) este instituția care supraveghează calitatea producțiilor de televiziune și radio și supraveghează piața media. Membrii CNA sunt numiți de Parlament și monitorizați de o comisie parlamentară care dezbate rapoartele anuale de activitate și financiare în luna aprilie a fiecărui an. În mass-media on-line și în presa tipărită nu există o instituție care să supravegheze activitatea.

Activitatea CNA a fost criticată public pentru politizare și clientelism. Membrii consiliului sunt nominalizați de partidele politice, iar activitatea lor este privită frecvent în legătură cu interesele acestora. De asemenea, societatea civilă a criticat frecvent CNA în 2016, cu atât mai mult cu cât a fost un an electoral, cu alegeri locale și parlamentare. Instituția a fost acuzată că nu aplică legea, deoarece membrii nu se întâlnesc cu frecvența necesară, iar sancțiunile aplicate mass-media nu sunt deseori disuasive²⁶.

²² <http://www.mediafax.ro/politic/legea-big-brother-este-constitucionala-15802462>

²³ <http://www.mediafax.ro/cultura-media/cna-nu-este-de-acord-cu-obligarea-statiilor-radio-tv-private-de-a-difuzazi-lnic-imnul-national-15366681>

²⁴ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?cam=2&idp=15567

²⁵ <https://www.paginademedia.ro/2017/03/profitro-ultima-ramasita-a-ordonantei-anti-rebate-a-fost-eliminata>

²⁶ *Somnul CNA naște monștri mediatici. Apel pentru deblocarea și evaluarea activității CNA*, 25.01.2017, <http://www.cji.ro/somnul-cna-naste-monstri-mediatici-apel-pentru-deblocarea-si-evaluarea-activitatii-cna/>; Activewatch, Freeex Report, Libertatea presei în România 2016-2017, <http://www.activewatch.ro/Assets/Upload/files/Raport%20FreeEx%202016%20-%202017.pdf>

O monitorizare a anului 2016 arată că membrii consiliului nu au ținut 17 ședințe din cauza lipsei de cvorum²⁷. În 2017 au avut 62 de ședințe (față de 52 în 2016) și au aplicat un număr de 46 de sancțiuni însumând aproape 350.000 euro²⁸ din 4.250 de plângeri primite.

Campania electorală a fost marcată de mesaje naționaliste, xenofobe, cu deraieri semnificative. Mass-media și rețelele sociale au reprezentat instrumente importante pentru distribuirea unor astfel de mesaje. În 2015, legislația a fost modificată și pentru prima dată în alegerile care au avut loc în 2016 publicitatea politică on-line și televiziunea au primit o importanță mai mare, întrucât au fost eliminate o serie de mijloace de promovare precum bannerele.

Teoriile conspirației și dezinformarea au fost puternic folosite de partide precum Partidul România Unită (PRU) sau Partidul Social Democrat (PSD). Reacțiile CNA au fost destul de slabe și întârziate. Au fost aplicate sancțiuni pentru încălcarea reglementărilor legate de campania electorală (prezența unui singur candidat, a publicității mascate, a campaniei electorale în timpul zilei alegerilor etc.).

Unele dintre mesajele cele mai toxice au fost lansate de România TV, post care a insistat puternic asupra implicării lui George Soros în campania electorală și proteste, inclusiv prin plata participanților. Televiziunea a fost amendată cu 30.000 de lei pentru știrile

false / fabricate; a fost cea mai amendată post de televiziune în 2017. La începutul anului 2017 s-au aplicat și alte amenzi, cea mai importantă fiind de 100.000 de lei. B1 a fost amendată cu 5.000 de lei pentru știri false. Antena 3 și România TV au primit cele mai mari amenzi în 2016²⁹.

Antena 3 a fost sancționată de CNA pentru prezentarea unei puneri în scenă în care Mihai Goțiu - parlamentar al USR în prezent - ca un film adevărat; în secvențele respective se luptă împotriva jandarmilor în timpul unui protest, iar postul de televiziune îl prezintă drept real. Goțiu a declarat că va da în judecată Antena 3³⁰. Într-un alt caz, instanța a stabilit că mai mulți jurnaliști trebuie să plătească 300.000 de lei pentru calomniile aduse procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție, Laura Codruța Kovesi³¹.

Deraieri importante de la normele profesionale a avut loc și după demonstrațiile din ianuarie-februarie, când sute de mii de oameni au ocupat străzile din București și din țară pentru a protesta împotriva OUG 13, o decizie discreționară și nepopulară a guvernului; scopul acesteia a fost acela de a slăbi eforturile anticorupție din România. A fost abrogată printr-un OUG publicat ca rezultat al presiunilor din timpul protestelor. Posturile TV foarte politizate, cum ar fi Antena 3 (deținute de magnatul Dan Voiculescu) sau România TV (controlat de Sebastian Ghiță), au produs dezinformare și știri false, afirmând

²⁷ <http://www.paginademedias.ro/2017/01/reactie-activewatch-somnul-cna-naste-monstri-mediatici-cerem-verificarea-de-urgenta-a-situatiei-dezastruoase-a-consiliului-in-sedinta-publica>

²⁸ <https://www.paginademedias.ro/2018/03/raportul-de-activitate-cna-2017>

²⁹ <https://www.paginademedias.ro/2017/02/amenzi-cna-2017-romania-tv-si-antena-3-mai-amendate-intr-o-luna-decat-in-tot-anul-2016>

³⁰ <https://www.paginademedias.ro/2018/03/mihai-gotiu-vrea-sa-dea-antena-3-in-judecata-dupa-ce-a-difuzat-drept-reale-imagini-violente-cu-gotiu-dintr-o-piesa-de-teatru>

³¹ <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-22352534-gadea-ciuvica-antena-3-trebuie-plateasca-lui-kovesi-daune-morale-300-000-lei-decizie-curtea-apel-ploiesti.htm>

frecvent că protestatarii au fost plătiți de George Soros.

Președinta CNA, Laura Georgescu, a fost acuzată de abuz în serviciu și a refuzat să demisioneze, deși membrii consiliului i-au cerut să renunțe la funcția de conducere³². Conform legii, președintele instituției poate fi demis de Parlament; totuși, nu a fost luată nicio măsură în acest sens. Pe de altă parte, mecanismul a fost criticat de societatea civilă, deoarece poate deveni abuziv și folosit în scopuri clientelare dacă se aplică unei anumite persoane, nu poziției în sine³³. Prelungirea acestei situații poate avea un impact negativ asupra credibilității instituției.

Sisteme similare de evaluare există pentru radioul și televiziunea publice. Președintele și consiliul de administrație pot fi respinse de Parlament, prin vot. Acest lucru a fost folosit în trecut ca un mecanism politic și afectează buna funcționare și gestionarea pe termen lung a instituțiilor.

În mod repetat consiliile de conducere ale SRT și SRR au fost demise de Parlament deoarece rapoartele de activitate au fost respinse. Propunerile pentru funcția de președinte al SRT au fost respinse de mai multe ori de către Parlament, provocând proteste din partea partidelor de opoziție, dar și din partea angajaților

³² <http://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/scandal-la-cna-presedinta-acuzata-de-abuz-in-serviciu-a-prins-aripi-dupa-oug-de-marti-660906>

³³ <http://www.cji.ro/initiativa-transpartinica-periculoasa-pentru-independenta-cna-2/>

³⁴ http://adevarul.ro/news/politica/irina-radu-fopst-demisa-psd-dragnea-sa-mi-ceara-mie-scuze-minciunile-le-a-crezut-felul-micuti-jurul-lui-1_59ccb8fe5ab6550cb89bdee6/index.html

³⁵ https://www.senat.ro/Legis/lista.aspx?nr_cls=L330&an_cls=2017

³⁶ http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-16401419-agerpres-trimis-ambasadei-sua-scrisoare-

televiziunii. În 2017, conducerea postului național de televiziune a fost demisă, ca rezultat al votului negativ. Irina Radu, a fost demisă după un an³⁴. Doina Gradea, noua președintă a fost numită în septembrie 2017.

Parlamentul a inițiat o lege³⁵ care va permite, de asemenea, membrilor săi să schimbe în mod similar președintele Agerpres, agenția națională de presă. Societatea civilă și asociațiile profesionale au criticat public amendamentele propuse. Conducerea Agerpres a reacționat în mod public, inclusiv prin trimiterea unei scrisori de protest către ambasade³⁶.

Ovidiu Miculescu, președintele radioului public a fost declarat incompatibil de către Înalta Curte de Casație și Justiție. Totuși, timp de câteva luni, a refuzat să demisioneze. Angajații au semnat o scrisoare publică prin care i-au cerut demisia³⁷. Această acțiune a fost sprijinită și de societatea civilă și de jurnaliști, care au exercitat presiuni asupra președinților celor două camere din Parlament³⁸. Miculescu a fost demis de Parlament și înlocuit de Georgică Severin în 2017.

În 2016, procurorii anticorupție au demarat o anchetă la TVR cu privire la procedurile de achiziții publice organizate între 2005 și 2016 pentru servicii comerciale³⁹. De asemenea, a fost pornită

[deshisa-tema-lipsei-acreditarii-jurnalistilor-agentiei-timpul-vizitei-victoriei-neuland-bucuresti.htm](http://www.expertforum.ro/deshisa-tema-lipsei-acreditarii-jurnalistilor-agentiei-timpul-vizitei-victoriei-neuland-bucuresti.htm)

³⁷ <https://www.paginademedia.ro/2017/02/protest-jurnalisti-din-radio-cer-demisia-presedintelui-ovidiu-miculescu>

³⁸ <https://www.paginademedia.ro/2017/02/40-de-angajati-ai-radioului-catre-consiliul-de-administratie-va-cerem-urgent-o-sedinta-despre-incompatibilitatea-presedintelui-ovidiu-miculescu>; <http://expertforum.ro/scrisoare-incompatibilitate-miculescu/>

³⁹ <https://www.agerpres.ro/cultura/2016/09/05/tvr-dna-desfasoara-o-actiune-de-verificare-ce-vizeaza-contracte-comerciale-din-ultimii-10-ani-15-15-40>

o investigație la SRR pentru conflicte de interese și abuz în serviciu, pentru că 11 membri ai consiliului ar fi dat contracte societăților pe care le controlau în mod indirect⁴⁰.

Experții pe care i-am consultat au marcat cadrul instituțional într-un mod destul de negativ și l-au caracterizat drept *inconsecvent*.

Drepturile și libertățile esențiale – cui îi pasă de ele?

Pentru unul dintre experți Codul Audiovizualului prescrie anumite norme, *însă punerea lor în aplicare este slabă*. Un altul a declarat că *etica nu este o barieră, libertatea presei este ignorată în comunitatea mass-media*.

În 2016 și 2017, mai mulți jurnaliști care lucrează în mass-media privată au fost concediați sau au demisionat acuzând cenzura sau politizarea. Presiuni asupra jurnaliștilor au fost raportate la postul național de radio. Gabriel Basarabescu a afirmat din postura de avertizor de integritate că i-a fost anulată emisiunea din cauza acoperirii situației din Republica Moldova și a noului guvern de tehnocrați condus de Cioloș; motivele invocate de conducere sunt legate de faptul că Basarabescu nu a urmat formatul solicitat⁴¹.

Protecția avertizorilor de integritate rămâne un subiect sensibil, deoarece practic nu există mecanisme adecvate. Alexandru Rusu și Cătălin Gomboș sunt jurnaliști care lucrează pentru Radio România și care au fost cercetați disciplinar, deoarece au criticat modul în care conducerea instituției a desfășurat o campanie împotriva modificării Legii 41 și care se referea la separarea funcțiilor de director și președinte. Fostul președinte - director al SRR, Ovidiu Miculescu a decis înființarea unei comisii preliminare disciplinare pentru a-i investiga pe cei doi jurnaliști, cu posibilitatea de a aplica sancțiuni în conformitate cu legislația muncii⁴², după ce au participat la o dezbatere publică organizată de Frontline Club⁴³ și într-o ședință a Consiliului Național al Audiovizualului ca avertizori. În septembrie 2016, mai multe ONG-uri au criticat⁴⁴ procedurile de cercetare și au atras atenția asupra încălcării libertății de exprimare. În octombrie 2016, câțiva angajați au protestat împotriva comisiei⁴⁵ și au acuzat abuzurile din cadrul instituției. În noiembrie 2016, Președintele-Director a publicat un ordin prin care sa stabilit că angajații trebuie să trimită reclamațiile la conducerea internă și nu către opinia publică, restrângând prevederile legislației și deschizând posibilitatea abuzului⁴⁶.

Gomboș a vorbit mai mult despre problemele din radio în timpul unei dezbateri organizate de EFOR și Frontline

⁴⁰ http://stiri.tvr.ro/perchezitii-la-radio-romania--sunt-vizati-membri-ai-consiliului-de-administratie--a-fost-inceputa-urmarirea-penala-fata-de-11-persoane_80590.html#view

⁴¹ http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-21396092-noi-acuzatii-derapaje-cenzura-presiuni-asupra-angajatilor-radio-romania-cazul-gabriel-basarabescu-matinalului-sau-duminical.htm

⁴² <https://www.paginademedia.ro/2016/09/radio-romania-ziaristi-cercetati-disciplinar-pentru-ca-au-vorbit-in-public-despre-o-campanie-activewatch-sunt-presiuni-impotriva-jurnalistilor-critici>

⁴³ <https://www.paginademedia.ro/2016/03/acuzatii-in-radio-romania-ni-s-a-impus-sa-ducem-o-campanie-falsa-salvati-radioul-public>

⁴⁴ <http://www.activewatch.ro/ro/freeex/reactie-rapida/noi-presiuni-ale-conducerii-srr-impotriva-jurnalistilor-critici/>
⁴⁵ http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-21337992-cativa-angajati-radioulului-public-protesteaza-fata-cercetarea-disciplinara-unor-colegi.htm

⁴⁶ <https://www.paginademedia.ro/2016/11/ordin-de-la-seful-radioului--angajatii-nu-mai-au-voie-sa-anunte-public-nereguli-in-institutie-inainte-sa-informeze-conducerea>

privind clientelismul politic în decembrie 2017. Acesta a evidențiat procesul de tip clientelar prin care se angajează persoane obidiente în poziții de coordonare, care au blocat sau au influențat politicile radioului. În plus, subiectele sensibile sunt evitate, în special legate de politică. Al treilea punct este acela că solidaritatea colectivelor din redacții împotriva abuzului și a clientelismului este destul de scăzută⁴⁷.

Rise Project, un grup de jurnaliști de investigație, a publicat o serie de articole legate de afacerile lui Liviu Dragnea, președintele Partidului Social Democrat și a activității companiei Tel Drum, despre care se presupune că ar fi controlată de acesta, conform presei și unor investigații desfășurate de către DNA⁴⁸. Inspectorii fiscali au efectuat un control la sediul acestora în aceeași zi în care ar fi trebuit să fie publicat un astfel de articol. Acesta a fost văzut ca un mecanism de intimidare⁴⁹; un control similar a avut loc la biroul Hotnews.

În februarie 2017, Carmen Dan, Ministerul Afacerilor Interne a dezvăluit în mod public câteva nume de jurnaliști pe care i-a numit instigatori în timpul protestelor din ianuarie-februarie 2017 împotriva Guvernului (OUG 13). Aceasta a menționat nume precum Cătălin Tolontan, Emilia Șercan, Mircea Marian sau Ovidiu Vanghele, precum și politicieni din opoziție, cum ar fi Nicușor Dan (USR), PMP și USR, precum și două organizații

neguvernamentale, Activewatch și CJI, i-au cerut demisia acuzând presiuni de tip totalitar⁵⁰.

La începutul anului, președintele Comisiei parlamentare de control al SRI a declarat că este legal ca serviciul secret să infiltreze agenți în presă și a confirmat existența unor astfel de cazuri. ActiveWatch, Centrul pentru Jurnalism Independent, Centrul Român pentru Jurnalism de Investigație și Miliția Spirituală au criticat declarația și au cerut introducerea specifică a acestei incompatibilități în legislație și practică⁵¹.

După cum afirmam anterior, mai mulți jurnaliști au demisionat sau au fost concediați și au acuzat presiuni politice. Pe de altă parte, unii jurnaliști au candidat la alegeri, în timp ce alții au publicat în permanență articole de defăimare despre societatea civilă și partidele de opoziție și, prin urmare, au manifestat un comportament de tip ideologic și de supunere.

Pe lângă presiuni, jurnaliștii au fost direct amenințați de politicieni. Marian Vanghelie, fostul primar social democrat al Sectorului 5, a amenințat cu un jurnalist reprezentând România TV⁵². Cătălin Cherecheș, primarul municipiului Baia Mare, a fost acuzat de un jurnalist că i-a confiscat reportofonul în timpul unei ședințe a consiliului local; acesta a fost returnat, dar fără cardul de memorie, unde exista înregistrarea⁵³. Jurnaliștii au

⁴⁷ Cătălin Gomboș (Jurnalist / Asociația Kompatibil) despre presiunile politice de la radioul public, <https://www.youtube.com/watch?v=G6uKmDmiEdA>

⁴⁸ <https://www.riseproject.ro/dragnea-conspiratia-si-neadevarurile/>

⁴⁹ <https://www.occrp.org/en/investigations/6728-romanian-politician-named-in-scandal-hits-back-at-journalists-peace-is-over>

⁵⁰ <https://www.paginademedie.ro/2017/02/activewatch-critica-ministrul-de-interne>

⁵¹ <http://www.activewatch.ro/ro/freeex/reactie-rapida/mass-media-trebuie-sa-ofere-informatii-nu-ordine-de-zi-pe-unitate/>

⁵² <http://blog.activewatch.ro/freeex/jurnalisti-agresati-amenintati-insultati/>

⁵³ <http://www.domnuleprimar.ro/VIDEO-Episodul-Tiganca-lmputita-repeta-BAIA-MARE-Primarul-Catalin-Chereches-luat-reportofonul-jurnalistilor-ZiarMM-care-acuza-sustras-cardul-memorie-dpe-s64-a21449.htm>

fost alungați din spitalul Malaxa, deoarece investigau abuzurile șefului instituției, aflat sub urmărire penală. Mai mulți jurnaliști au fost agresați în timpul protestelor în 2017 de protestatari în fața Palatului Cotroceni sau de către forțele de ordine⁵⁴.

Cătălin Rădulescu - deputat PSD - a fost agresiv cu reprezentanții mass-media și a declarat în timpul protestelor în 2017 că ar putea împușca protestatarii⁵⁵. El a fost suspendat din partid și a fost deschisă o anchetă penală împotriva lui.

Cine controlează mass-media?

Proprietarii companiilor media (TV, radio, print sau online) pot fi verificați în Registrul Comerțului. De asemenea, Consiliul Național al Audiovizualului publică liste cu proprietarii companiilor de televiziune și radio. Unul dintre experții pe care i-am consultat a declarat că *singurele restricții de proprietate sunt aplicate în mass-media AV. Consiliul Național al Audiovizualului supraveghează transparența proprietății (datele sunt făcute publice). Consiliul Concurenței evaluează preluările. În cazul altor mijloace de informare în masă, nu există obligația de transparență a proprietății*. Mai mult, anumite *proprietăți media se ascund în companiile off-shore*. Totuși, în ansamblu, proprietatea asupra mass-media este destul de transparentă.

Multe dintre companiile media importante sunt legate de partide politice sau implicate în activități penale, inclusiv

șantaj, evaziune fiscală, corupție etc. Proprietarii unora dintre aceste companii sunt donatori politici importanți, cum ar fi **Dan Voiculescu** (sau apropiați ai acestuia), un magnat condamnat pentru fapte de corupție. Grivco, una dintre companiile deținute de Voiculescu, este campion în donații politice, întrucât a donat 727.000 de lei Partidului Conservator. Antena 1 și Antena 3 au donat în 2008 PSD + PC 63.745 RON⁵⁶.

În 2016, conducerea grupului Antena, aparținând familiei lui Voiculescu, a fost condamnată la închisoare pentru șantaj. Administratorul unui alt grup media, RDS-RCS, a fost șantajat că ar fi urmat să fie expuse informații compromițătoare în cazul în care canalele TV aparținând Antena Group nu sunt preluate și difuzate de RDS⁵⁷. **Camelia Voiculescu** a fost condamnată pentru complicitate la șantaj. De asemenea, a fost declanșată o anchetă penală împotriva RDS-RCS⁵⁸ pentru dare de mită în legătură cu un contract de drepturi pentru televiziune a unor meciuri de fotbal. În același timp a fost acuzat și Dumitru Dragomir, fost Președinte al Ligii Profesioniste de Fotbal pentru luare de mită și complicitate la spălare de bani.

Sebastian Ghiță, fost deputat USL/ membru PRU și fondator al Realitatea TV și ulterior al România, a fost acuzat de șantaj împotriva lui Theodor Berna, proprietarul Tehnologica Radion, una dintre cele mai importante companii de construcții. Ghiță, în prezent fugăr în Serbia, l-a amenințat că va difuza știri compromițătoare despre compania sa⁵⁹.

⁵⁴ <http://blog.activewatch.ro/freeex/jurnalisti-agresati-amenintati-insultati/>

⁵⁵ <http://romanalibera.ro/politica/partide/viata-si-opera-deputatului-akm-443679> .

⁵⁶ Conform Monitorului Oficial

⁵⁷ <https://www.agerpres.ro/justitie/2016/05/12/alerta-dosar-rds-rds-dan-voiculescu-a-fost-condamnat-la-doi-ani-inchisoare-cu-executare-14-48-41>

⁵⁸ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/dumitru-dragomir-pus-sub-acuzare-de-dna-pozitia-rds-rds-718670>

⁵⁹ <http://anticoruptie.hotnews.ro/stiri-anticoruptie-21123857-rechizitoriu-dna-theodor-berna-santajat-sebastian-ghita-materiale-denigratoare-berna-tehnologica-radion-parti-civile-dosar.htm>

Deși nu este proprietar în documentele oficiale, el controlează stația TV în practică. Ghiță, prin firmele deținute de el, a donat către Partidul Democrat Liberal în 2009.

Dan Adamescu (decedat), proprietar al publicației România Liberă, a fost acuzat pentru mituirea judecătorilor⁶⁰. **Adrian Sârbu**, proprietar al Mediafax, a fost acuzat de evaziune fiscală în sumă de 14 mln. euro⁶¹.

Dan Andronic, redactorul șef al Evenimentului Zilei, a fost investigat pentru declarații false și implicare în finanțarea ilegală a campaniei electorale din 2009, precum și pentru complicitate la restituirea ilegală a fermei Băneasa⁶².

Unii dintre acești proprietari media au folosit canalele media pentru a organiza campanii sistematice împotriva sistemului de justiție. România TV a publicat în mod sistematic casete video care implică procurori și alte personaje publice de nivel înalt⁶³.

Presa este puternic politizată, iar politicile editoriale sunt adesea influențate de proprietarii companiilor. Mass-media locale sunt fragile și depind de capacitățile și de voința proprietarilor; în plus, depind și de contractele de

publicitate din fonduri publice⁶⁴. Datele oficiale arată că și companiile din București au un succes destul de mare în obținerea banilor pentru instituțiile publice și consultanță. Antena 3 a primit mai multe astfel de contracte⁶⁵ și nu este singura companie media care prestează servicii de comunicare pentru instituțiile publice. Unul dintre experții intervievați a declarat că *majoritatea contractelor de publicitate sunt alocate direct*, fapt care poate indica un grad de clientelism din partea autorităților contractante.

Banii în media

Deși majoritatea marilor jucători de pe piața media au înregistrat profituri mai mari decât în 2015⁶⁶, peisajul include atât companiile care au terminat anul pozitiv, cât și jucătorii care continuă să piardă bani. PRO TV, primul post de televiziune ca rating comercial a avut în 2016 cel mai mare profit, mai mult de 37 milioane EUR. Când vine vorba de posturile de știri, Antena 3 a avut un profit de 747.100 de euro, în timp ce România TV a ajuns de la -2.892.000 în 2015 la 358.700 de EUR în 2016⁶⁷. Realitatea TV încă înregistrează pierderi.

În anii 2016 și 2017 piața de publicitate media a crescut și pare să facă parte dintr-o tendință continuă⁶⁸. Digitalul a

⁶⁰ <https://www.agerpres.ro/justitie/2016/05/27/dan-adamescu-condamnat-definitiv-la-4-ani-si-4-luni-inchisoare-cu-executare-14-45-56>

⁶¹ <https://www.sfin.ro/actualitate/anchete/adrian-sarbu-prejudiciu-calculat-de-parchet-14-milioane-de-euro/>

⁶² <http://www.mediafax.ro/social/jurnalistul-dan-andronic-a-fost-audiat-la-dna-si-la-parchetul-general-in-doua-dosare-diferite-ce-a-declarat-la-iesire-16286127>

⁶³ [http://www.zf.ro/eveniment/ce-contin-cele-sapte-casete-cu-sebastian-\[-care-au-dus-la-suspendarea-lui-coldea-16059237](http://www.zf.ro/eveniment/ce-contin-cele-sapte-casete-cu-sebastian-[-care-au-dus-la-suspendarea-lui-coldea-16059237)

⁶⁴ <http://www.fairpress.eu/ro/blog/2017/05/31/presa-2016-intre-clientelism-politic-institutii-nefunctionale-si-lupta-pentru-independenta-editoriala>, [http://www.fairpress.eu/ro/blog/2017/08/08/cum-au-risipit-institutiile-publice-sute-de-milioane-de-lei-pe-](http://www.fairpress.eu/ro/blog/2017/08/08/cum-au-risipit-institutiile-publice-sute-de-milioane-de-lei-pe)

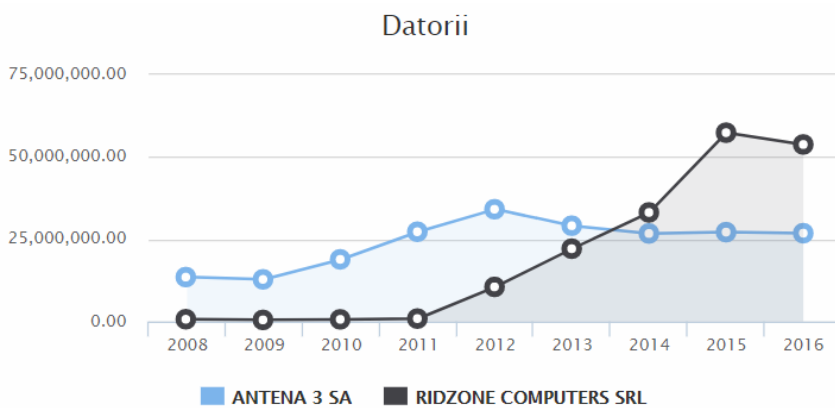
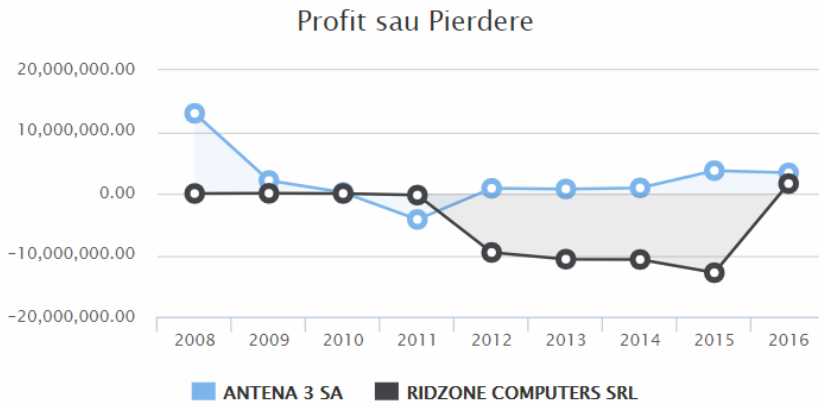
<publicitate-din-bugetele-publice-primariile-targu-mures-constantina-si-consiliile-judetene-satu-mare-si-dolj-top>; vezi și *Starea mass media și practicile clientelare din Gorj*, <http://expertforum.ro/starea-mass-media-gorj/>

⁶⁵ <http://www.ziare.com/social/primaria/inca-un-contract-fara-licitatie-de-la-primaria-sectorului-4-pentru-antena-3-al-patrulea-in-cateva-luni-foto-1502407>

⁶⁶ <https://www.paginamedia.ro/2017/06/bilant-2016-aproape-toate-televiziunile-au-fost-profitabile-pro-tv-a-generat-cea-mai-mare-cifra-de-afaceri-1496848559>

⁶⁷ Conform datelor de la Ministerul Finanțelor Publice

⁶⁸ <https://www.agerpres.ro/economie/2017/06/07/valoarea-pietei-media-din-romania-va-creste-in-2017-pana-la-403-milioane-de-euro-raport--14-24-45>

Sursa: termene.ro

crescut în 2016 și domină România împreună cu televiziunea; piața radio a înregistrat doar o ușoară creștere, în timp ce reclama stradală stagnează⁶⁹. Pe cealaltă parte, tipărițiile sunt în declin continuu; piața a scăzut cu 10%. Piața mediatică este estimată în 2016 la 366 milioane de EUR, în timp ce publicitatea TV este estimată la 240 milioane EUR⁷⁰. Pe de altă parte, investițiile în tipăriții se reduc cu 10%, la 14 milioane de euro, deoarece tot mai multe ziare se închid. Majoritatea agențiilor media au încheiat anul în profit⁷¹.

Agențiile de presă nu mai sunt o sursă importantă de informații, deoarece

rețelele sociale tind să ocupe o poziție dominantă. Platforme independente, cum ar fi pressone.ro, republica.ro sau recorder.ro au crescut vizibil. Mediafax, una dintre cele mai importante agenții de presă, a fost puternic afectată de acuzațiile de evaziune fiscală, iar în 2016 conducerea redacției a părăsit compania⁷². News.ro a fost lansat în 2016. În 2018, echipa editorială de știri Hotnews a părăsit ziarul și a început G4media.ro, în timp ce un alt grup de jurnaliști din România Liberă a pus de picioare Newsweek.

Industria de print este cea mai afectată. Interesul scăzut al cetățenilor este una dintre cauzele principale pentru aceste evoluții. Potrivit unui studiu recent⁷³, 81% dintre respondenți nu citesc regulat o revistă tipărită, în timp ce 72% nu citesc un ziar tipărit, mai ales din cauza lipsei de timp sau a alternativelor online; cei mai mulți oameni au încredere în televiziune, chiar dacă este, în același timp, principala sursă de știri false.

Presă tipărită este aproape inexistentă în zonele rurale, atât din cauza lipsei de interes, cât și a rețelelor de distribuție

69

<http://www.mediafactbook.ro/public/files/MFB2016.pdf>

⁷⁰ <http://www.forbes.ro/raportul-media-fact-book-piata-de-media-crescut-cu-10-2016-atingand-366-milioane-de-euro-72419>

⁷¹ <http://www.forbes.ro/bilanturi-topul-agentiilor-de-media-din-romania-anul-2016-85627>

⁷² http://adevarul.ro/entertainment/tv/demisii-lant-varful-mediafax-numiri-fost-facute-1_56964ae337115986c672afe8/index.html

⁷³ IRES, Sinteza, *Obiceiurile de informare și consumul de presă scrisă al românilor*, iulie 2017, IRES, Sinteza

foarte slabe⁷⁴. La nivel național, publicațiile cel mai bine cotate pe on-line și în format tipărit sunt ziare tabloide⁷⁵. Click are 483.000 de cititori, iar Libertatea are 349.000 de cititori. La începutul anului 2017, ediția cu cel mai mare număr de exemplare tipărite a fost editată de Kaufland cu 4.790.377 de exemplare săptămânal⁷⁶. Există o tendință continuă de a închide edițiile tipărite și de a le transfera online.

Autor: Septimius Pârvu

Semilunei 7, ap. 1

București

www.expertforum.ro

Fp
FAIRPRESS.eu

*Proiectul **Civil Response to Clientelism in Media - MEDIA CIRCLE** este cofinanțat de Comisia Europeană prin Instrumentul pentru Asistență de Preaderare (IAP) - Civil Society Facility. Media Freedom and Accountability Programme. Proiect implementat de un consorțiu condus de Partnership for Social Development, Croatia.*

Opiniile exprimate aparțin autorului și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Comisiei Europene.

⁷⁴ <http://www.mediafax.ro/cultura-media/spotlight-audiente-360-presa-saraceste-dar-supravietuieste-online-15520337>

⁷⁵ <https://www.paginademedi.ro/2016/07/audienta-print--online-libertatea-ramane-mai-tare-pe-net-iar-click-pe-print-cati-cititori-au-alte-12-publicatii>

⁷⁶ http://www.brat.ro/audit-tiraje/cifre-de-difuzare/year/2017/trimester/4-6/order_by/tiraj/order/desc